

177 Vom Wesen^a der Wahrheit ist die Rede. Die Frage nach dem Wesen der Wahrheit kümmert sich nicht darum, ob die Wahrheit jeweils eine Wahrheit der praktischen Lebenserfahrung oder einer wirtschaftlichen Berechnung, je die Wahrheit einer technischen Überlegung oder der politischen Klugheit, im besonderen eine Wahrheit der wissenschaftlichen Forschung oder einer künstlerischen Gestaltung, oder gar die Wahrheit einer denkenden Besinnung oder eines kultischen Glaubens ist. Von alldem sieht die Wesensfrage weg und blickt in das Eine hinaus, was jede „Wahrheit“ überhaupt als Wahrheit auszeichnet.

Doch versteigen wir uns mit der Frage nach dem Wesen nicht in die Leere des Allgemeinen, die jedem Denken den Atem versagt? Bringt die Verstiegtheit solchen Fragens nicht das Bodenlose aller Philosophie an den Tag? Ein wurzelhaftes, dem Wirklichen zugekehrtes Denken muß doch zuerst und ohne Umschweife darauf dringen, die wirkliche Wahrheit, die uns heute Maß und Stand gibt, gegen die Verwirrung des Meinens und Rechnens aufzurichten. Was soll angesichts der wirklichen Not die von allem Wirklichen absehende („abstrakte“) Frage nach dem Wesen der Wahrheit? Ist die Wesensfrage nicht

^a 3. Auflage 1954: Wesen: 1. quidditas – das Was – *κοινόν*; 2. Ermöglichung – Bedingung der Möglichkeit; 3. Grund der Ermöglichung.

Mluvíme o bytostném určení^a pravdy. Otázka po bytostném určení pravdy se nestará o to, je-li to zrovna pravda praktické životní zkušenosti nebo hospodářského propočtu, technické úvahy nebo politické chytrosti, obzvláště pak vědeckého výzkumu nebo uměleckého výtvoru, či dokonce myslitelské úvahy nebo kultické víry. Toho všeho si otázka po bytostném určení nevšímá a přihlíží k tomu jedinému, co vyznačuje každou „pravdu“ vůbec jako pravdu.

Nezacházíme však otázkou po bytostném určení k prázdným obecninám, beroucím jakémukoli myšlení dech? Neukazuje takovéto přehnané tázání bezednost vši filosofie? Řádně zakotvené, ke skutečnosti obrácené myšlení musí přece především a bez okolků naléhat na to, aby se proti zmatku mínění a odhadování postavila skutečná pravda, která nám dnes poskytuje měřítko a stanovisko. Co zmůže tváří v tvář skutečné nouzi k ničemu skutečnému nepřihlížející („abstraktní“) otázka po bytostném určení pravdy? Není otázka

^a 3. vyd. 1954: bytostné určení: 1. quidditas – co něco je – *koinon* [co je všem takovým věcem společné]; 2. co takovou věc umožňuje – podmínka možnosti; 3. základ tohoto umožňování.

das Unwesentlichste und das Unverbindlichste, was überhaupt gefragt werden kann?

178 Niemand wird sich der einleuchtenden Sicherheit dieser Bedenken entziehen. Keiner darf den drängenden Ernst dieser Bedenken leichtthin mißachten. Wer aber spricht aus diesen Bedenken? Der „gesunde“ Menschenverstand. Er pocht auf die Forderung des handgreiflichen Nutzens und eifert gegen das Wissen vom Wesen des Seienden, welches wesentliche Wissen seit langem „Philosophie“ heißt.

Der gemeine Menschenverstand hat seine eigene Notwendigkeit; er behauptet sein Recht mit der ihm allein zustehenden Waffe. Das ist die Berufung auf das „Selbstverständliche“ seiner Ansprüche und Bedenken. Die Philosophie jedoch kann den gemeinen Verstand nie widerlegen, weil er für ihre Sprache taub ist. Die Philosophie darf ihn nicht einmal widerlegen wollen, weil der gemeine Verstand blind ist für das, was sie vor den Wesensblick stellt.

Überdies halten wir uns selbst in der Verständlichkeit des gemeinen Verstandes, sofern wir uns in jenen vielförmigen „Wahrheiten“ der Lebenserfahrung und des Handelns, des Forschens, Gestaltens und Glaubens gesichert wähnen. Wir selbst betreiben die Auflehnung des „Selbstverständlichen“ gegen jeden Anspruch des Fragwürdigen.

Wenn daher schon nach der Wahrheit gefragt werden muß, dann verlangt man die Antwort auf die Frage, wo wir heute stehen. Man will wissen, wie es heute mit uns steht. Man ruft nach dem Ziel, das dem Menschen in seiner Geschichte und für diese gesetzt werden soll. Man will die wirkliche „Wahrheit“. Also doch Wahrheit!

bytostného určení tím bytostně nejneurčitějším a nejméně závazným, na co se vůbec můžeme ptát?

Nikdo se nevymkne zřetelné jistotě těchto pochyb. Nikdo se nesmí lehce přenést přes jejich naléhavou vážnost. Kdo to však z těchto pochyb mluví? „Zdravý“ lidský rozum. Dovolává se požadavku hmatatelného užitku a horlí proti vědění o bytostném určení jsoučna; toto bytostné vědění se odedávna nazývá „filosofie“.

Prostý lidský rozum se ve své nouzi nutně k něčemu obrací; prosazuje své právo zbraní, kterou jediné může použít. Je to odvolání na „samozřejmost“ jeho nároků a pochyb. Filosofie však nemůže prostý rozum nikdy vyvrátit, protože je k její řeči hluchý. Filosofie by jej ani neměla chtít vyvrátit, protože prostý rozum je slepý vůči tomu, co ona pohledu zaměřenému na bytostné určení předkládá.

Mimoto se sami udržujeme na úrovni chápavosti prostého rozumu, pokud se domníváme být zajištěni v oněch mnohotvárných „pravdách“ životní zkušenosti a jednání, bádání, tvorby a víry. Sami podporujeme odpor „samozřejmého“ proti všem nárokům problematického.

Musíme-li se už proto ptát na pravdu, žádá se odpověď na otázku, kde dnes stojíme. Chce se vědět, jak to dnes s námi stojí. Volá se po cíli, který má být člověku v jeho dějinách a pro ně vytčen. Chce se skutečná „pravda“. Tedy přece pravda!

Bei dem Ruf nach der wirklichen „Wahrheit“ wird man doch auch schon wissen, was Wahrheit überhaupt bedeutet. Oder weiß man dies nur „gefühlsmäßig“ und „im allgemeinen“? Allein ist dieses ungefähre „Wissen“ und die Gleichgültigkeit dagegen nicht elender als das bloße Nichtkennen des Wesens der Wahrheit?

1.

Der geläufige Begriff der Wahrheit

Was versteht man denn gewöhnlich unter „Wahrheit“? Dieses hohe und zugleich doch abgeschliffene und fast
179 stumpfe Wort „Wahrheit“^a meint dasjenige, was ein Wahres zu einem Wahren macht^b. Was ist ein Wahres? Wir sagen z. B.: „es ist eine wahre Freude, an der Bewältigung dieser Aufgabe mitzuarbeiten“. Wir meinen: es ist eine reine, wirkliche Freude. Das Wahre ist das Wirkliche. Demgemäß sprechen wir vom wahren Gold im Unterschied zum falschen. Das falsche Gold ist nicht wirklich das, als was es erscheint. Es ist nur ein „Schein“ und deshalb unwirklich. Das Unwirkliche gilt als das Gegenteil des Wirklichen. Aber Scheingold ist doch auch etwas Wirkliches. Demgemäß sagen wir deutlicher: das wirkliche Gold ist das echte Gold. „Wirklich“ ist aber doch beides, das echte Gold nicht minder als das umlaufende unechte. Das Wahre des echten

^a 1. Auflage 1943 u. 3. Auflage 1954: Wahr-heit, -heit: die Heitere (das Reiternde), das Lichtende.

^b 1. Auflage 1943 u. 3. Auflage 1954: machen – her-stellen – hervorgehen lassen in die Lichtung.

Volá-li se však po skutečné „pravdě“, bude se už přece také vědět, co pravda vůbec znamená. Anebo se to ví jen „citem“ a „všeobecně“? Není však toto přibližné „vědění“ a lhostejnost vůči němu ubožejší než pouhá neznalost bytostného určení pravdy?

1.

Obvyklý pojem pravdy

Co se tedy obyčejně rozumí „pravdou“? Toto vznešené, a přesto současně obroušené a téměř bezvýrazné slovo „pravda“^a míní to, co činí právě pravým^b. Co je právě? Říkáme například: „Je to pravá radost spolupracovat na tomto úkolu.“ Mínilo tím: je to čistá, skutečná radost. Právě je skutečné. Tak mluvíme o pravém zlatě na rozdíl od falešného. Falešné zlato není skutečně tím, čím se zdá. Je to pouhé „zdání“, a proto něco neskutečného. Neskutečné platí za opak skutečného. Avšak zdánlivé zlato je přece také něčím skutečným. Proto říkáme srozumitelněji: skutečné zlato je ryzí zlato. „Skutečné“ je však přece obojí, ryzí zlato

^a 1. vyd. 1943 a 3. vyd. 1954: pravda: ta jasná (ono rozjasňující), ono prosvětlující. [Slovo pravda (Wahrheit) je v němčině odvozeno od slova pravý (wahr) zpodstatňující příponou „-heit“. Tuto zcela běžnou koncovku zde Heidegger využívá ke slovní hříčce se slovem „heiter“.]

^b 1. vyd. 1943 a 3. vyd. 1954: dělat (pravým) – vy-tvářet, vystavovat-sem – nechávat vzházet do světliny.

Goldes kann also nicht schon durch seine Wirklichkeit bewährt sein. Die Frage kehrt wieder: was heißt hier echt und wahr? Echtes Gold ist jenes Wirkliche, dessen Wirklichkeit in der Obereinstimmung steht mit dem, was wir mit Gold „eigentlich“ im voraus und stets meinen. Umgekehrt sagen wir dort, wo wir falsches Gold vermuten: „Hier stimmt etwas nicht.“ Was dagegen so ist, „wie es sich gehört“, dazu bemerken wir: es stimmt. Die Sache stimmt.

Wahr nennen wir jedoch nicht nur eine wirkliche Freude, das echte Gold und alles Seiende solcher Art, sondern wahr oder falsch nennen wir auch und vor allem unsere Aussagen über das Seiende, das selbst nach seiner Art echt oder unecht, in seiner Wirklichkeit so oder anders sein kann. Eine Aussage ist wahr, wenn das, was sie meint und sagt, übereinstimmt mit der Sache, worüber sie aussagt. Auch hier sagen wir: es stimmt. Jetzt aber stimmt nicht die Sache, sondern der Satz.

Das Wahre, sei es eine wahre Sache oder ein wahrer Satz, ist das, was stimmt, das Stimmende. Wahrsein und Wahrheit bedeuten hier Stimmen, und zwar in der gedoppelten Weise: einmal die Einstimmigkeit einer Sache mit dem über sie Vorgemeinten und zum andern die Obereinstimmung des in der Aussage Gemeinten mit der Sache.

Diesen Doppelcharakter des Stimmens bringt die überlieferte Wesensumgrenzung der Wahrheit zum Vorschein: *veritas est adaequatio rei et intellectus*. Das kann bedeuten: Wahrheit ist die Angleichung der Sache an die Erkenntnis. Es kann aber auch sagen: Wahrheit ist die Angleichung der Erkenntnis an die Sache. Zwar

neméně než obíhající nepravé. Pravost ryzího zlata nemůže být tedy zaručena pouhou jeho skutečností. Otázka se vrací: co tu znamená ryzí a pravé? Ryzí zlato je něco skutečného, čeho skutečnost je v souladu s tím, co „vlastně“ předem a stále zlatem míníme. Tušíme-li zlato falešné, říkáme naopak: „Tady něco nesouhlasí.“ Co je naproti tomu „jak se patří“, u toho poznamenáváme: souhlasí. Věc souhlasí.

Pravou však nenazýváme pouze skutečnou radost, ryzí zlato a vůbec jsoucno tohoto druhu, nýbrž pravými nebo falešnými nazýváme také a především své výpovědi o jsoucnu, jež může být samo podle svého druhu pravé nebo nepravé a ve své skutečnosti takové nebo onaké. Výpověď je pravdivá, když to, co míní a říká, ladí s věcí, o níž vypovídá. Také zde říkáme: souhlasí. Nyní však nesouhlasí věc, ale věta.

Pravé, ať už je to pravá věc anebo věta, je to, co souhlasí, tj. ladí. Pravost a pravda tu znamenají sladění, a to dvojím způsobem: jednou je to souladnost věci s tím, co se o ní předem míní, a podruhé soulad toho, co je ve výpovědi míněno, s věcí.

Tomuto podvojnému charakteru sladění dává vyniknout tradiční vymezení bytostného určení pravdy: *veritas est adaequatio rei et intellectus*. To může znamenat: pravda je shoda věci s poznáním. Může to však také říkat: pravda je shoda poznání s věcí. Uvedené vymezení bytostného určení se

pfllegt man die angeführte Wesensumgrenzung meist nur in der Formel *veritas est adaequatio intellectus ad rem* vorzubringen. Doch ist die so begriffene Wahrheit, die Satz Wahrheit, nur möglich auf dem Grunde der Sachwahrheit, der *adaequatio rei ad intellectum*. Beide Wesensbegriffe der *veritas* meinen stets ein Sichrichten nach... und denken somit die Wahrheit als Richtigkeit.

Gleichwohl ist der eine nicht die bloße Umkehrung des anderen. Vielmehr werden jedesmal *intellectus* und *res* verschieden gedacht. Um dies zu erkennen, müssen wir die für den gewöhnlichen Wahrheitsbegriff geläufige Formel auf ihren nächsten (mittelalterlichen) Ursprung zurückbringen. Die *veritas* als *adaequatio rei ad intellectum* meint nicht schon den späteren, erst auf dem Grunde der Subjektivität des Menschenwesens möglichen transzendentalen Gedanken Kants, daß „sich die Gegenstände nach unserer Erkenntnis richten“, sondern den christlich theologischen Glauben, daß die Sachen in dem, was sie sind und ob sie sind, nur sind, sofern sie als je erschaffene (*ens creatum*) der im *intellectus divinus*, d. h. in dem Geiste Gottes, vorgedachten *idea* entsprechen und somit *idee-gerecht* (richtig) und in diesem Sinne „wahr“ sind. Ein *ens creatum* ist auch der *intellectus humanus*. Er muß als das von Gott dem Menschen verliehene Vermögen seiner *idea* genügen. *Ideegerecht* ist aber der Verstand nur dadurch, daß er in seinen Sätzen die Angleichung des Gedachten an die Sache vollzieht, die ihrerseits der *idea* gemäß sein muß. Die Möglichkeit der Wahrheit menschlicher Erkenntnis
181 gründet, wenn alles Seiende ein „geschöpfliches“ ist, darin, daß Sache und Satz in gleicher Weise *ideegerecht* und

sice předkládá většinou pouze ve formuli *veritas est adaequatio intellectus ad rem*. Přesto však je takto pojatá pravda, větná pravda, možná pouze na základě pravdy věčné, tedy *adaequatio rei ad intellectum*. Oba pojmy bytostného určení *veritas* míní vždy, že se něco řídí, spravuje něčím jiným, a tak oba chápou pravdu jako správnost.

Nicméně není žádný z těchto pojmů pouhým obrácením druhého. *Intellectus* a *res* jsou spíše chápány odlišně. Abychom to poznali, musíme onu formuli, pro obyčejný pojem pravdy obvyklou, svést zpět na její nejbližší (středověký) původ. *Veritas* jako *adaequatio rei ad intellectum* ještě nemíní teprve na základě subjektivity lidské bytosti možnou transcendentální myšlenku Kantovu, že se „předměty řídí naším poznáním“, nýbrž křesťanskou teologickou víru, že věci v tom, co jsou i zda jsou, jsou jen, když jako stvořené (*ens creatum*) odpovídají ideji (*idea*), myšlené předem v božím duchu (*intellectus divinus*); tím jsou právy ideji (jsou správné) a v tomto smyslu „pravdivé“. Jedním *ens creatum* je také *intellectus humanus*. Ten musí jakožto Bohem člověku propůjčená schopnost odpovídat své ideji. Rozum je však práv své ideji pouze tak, že uskutečňuje ve svých větách shodu myšleného s věcí, která sama zase musí být přiměřená ideji. Je-li všechno jsoucno „stvořeno“, je možnost pravdy lidského poznání založena na tom, že věc a věta jsou stejným způsobem právy ideji, a proto také na základě jednoty božského

deshalb aus der Einheit des göttlichen Schöpfungsplanes aufeinander zugerichtet sind. Die *veritas* als *adaequatio rei (creandae) ad intellectum (divinum)* gibt die Gewähr für die *veritas* als *adaequatio intellectus (humani) ad rem (creatam)*. *Veritas* meint im Wesen überall die *convenientia*, das Übereinkommen des Seienden unter sich als eines geschaffenen mit dem Schöpfer, ein „Stimmen“ nach der Bestimmung der Schöpfungsordnung^a.

Aber diese Ordnung kann nun auch, abgelöst vom Schöpfungsgedanken, allgemein und unbestimmt als Weltordnung vorgestellt werden. An die Stelle der theologisch gedachten Schöpfungsordnung rückt die Planbarkeit aller Gegenstände durch die Weltvernunft, die sich selbst das Gesetz gibt und daher auch die unmittelbare Verständlichkeit ihres Vorgehens (das, was man für „logisch“ hält) beansprucht. Daß das Wesen der Satz Wahrheit in der Richtigkeit der Aussage besteht, hält man für ausgemacht. Auch dort, wo man sich mit einer merkwürdigen Vergeblichkeit abmüht zu erklären, wie die Richtigkeit zustande kommen soll, setzt man sie schon als das Wesen der Wahrheit voraus. Desgleichen bedeutet die Sachwahrheit immer die Einstimmigkeit des vorhandenen Dinges mit seinem „vernünftigen“ Wesensbegriff. Der Anschein entsteht, diese Bestimmung des Wesens der Wahrheit bleibe unabhängig von der Auslegung des Wesens des Seins alles Seienden,

^a 1. Auflage 1943: Kein doppeltes Übereinkommen, sondern *eines*, aber mehrfach gefügtes: Weil Übereinkunft mit dem Schöpfer, deshalb (als Geschaffenes in gewisser Weise Göttliches) *unter sich*; die ‚Entsprechung‘ in einem wesentlicheren Sinne, als ihn die grobe, ungedachte, von Aristoteles übernommene *analogia entis* der Scholastik meint.

plánu stvoření navzájem k sobě seřizeny. Pravda jako *adaequatio rei (creandae) ad intellectum (divinum)* ručí za *veritas* jako *adaequatio intellectus (humani) ad rem (creatam)*. Bytostným určením *veritas* je vůbec *convenientia*, souhlasnost jsoucna v sobě jakožto stvořeném se Stvořitelem, „sladění“ na základě toho, co bylo stanoveno řádem stvoření^a.

Avšak tento řád se může také od myšlenky stvoření oddělit a být obecně a neurčitě představován jako řád světa. Na místo teologicky chápaného řádu stvoření nastoupí plánovatelnost všech předmětů světovým rozumem, který si sám ukládá zákon, a proto si také činí nárok na bezprostřední srozumitelnost svého postupu (na to, co se pokládá za „logické“). Že bytostné určení větné pravdy spočívá ve správnosti výpovědi, pak už nepotřebuje žádné zvláštní zdůvodnění. I tam, kde se s pozoruhodnou marností podniká pokus vysvětlit, jak vůbec může k správnosti dojít, předpokládá se správnost jako bytostné určení pravdy předem. Právě tak věcná pravda znamená vždy souladnost dané věci s „rozumovým“ pojmem jejího bytostného určení. Vzniká dojem, že toto stanovení bytostného určení pravdy zůstává

^a 1. vyd. 1943: Nikoli dvojí vzájemná shoda, nýbrž *jedna*, ale vícenásobně provázaná: Poněvadž shoda se stvořitelem, proto shoda (stvořeného jakožto v jistém smyslu božského) *mezi sebou* [tj. mezi stvořitelovou ideou, stvořenou věcí a stvořeným intelektem]; „odpovídání“ v určitém bytostném smyslu, v jakém je chápe hrubá, nedomyšlená, od Aristotela převzatá *analogia entis* scholastiky.

die jeweils eine entsprechende Auslegung des Wesens des Menschen als des Trägers und Vollziehers des intellectus einschließt. So gewinnt die Formel für das Wesen der Wahrheit (*veritas est adaequatio intellectus et rei*) ihre für jedermann sogleich einsichtige Gemeingültigkeit. Unter der Herrschaft der in ihren Wesensgründen kaum beachteten Selbstverständlichkeit dieses Wahrheitsbegriffes nimmt
182 man auch als gleich selbstverständlich hin, daß die Wahrheit ein Gegenteil hat und daß es die Unwahrheit gibt. Die Unwahrheit des Satzes (Unrichtigkeit) ist das Nichtübereinstimmen der Aussage mit der Sache. Die Unwahrheit der Sache (Unechtheit) bedeutet das Nichtübereinstimmen des Seienden mit seinem Wesen. Jedesmal läßt sich die Unwahrheit als ein Nichtstimmen begreifen. Dieses fällt aus dem Wesen der Wahrheit heraus. Deshalb kann die Unwahrheit als solches Gegenteil der Wahrheit da, wo es die Erfassung des reinen Wesens der Wahrheit gilt, auf die Seite gestellt werden.

Doch bedarf es denn überhaupt noch einer besonderen Enthüllung des Wesens der Wahrheit? Ist das reine Wesen der Wahrheit nicht schon in dem von keiner Theorie verstörten und durch seine Selbstverständlichkeit geschützten, gemeingültigen Begriff hinreichend vorgestellt? Wenn wir überdies jene Zurückführung der Satz Wahrheit auf die Sach Wahrheit für das nehmen, als was sie sich zunächst zeigt, als eine theologische Erklärung, und wenn wir vollends die philosophische Wesensumgrenzung gegen die Einmischung der Theologie rein erhalten und den Wahrheitsbegriff auf die Satz Wahrheit beschränken, dann treffen wir zugleich mit einer

nezávislé na výkladu bytostného určení bytí všeho jsoucna, které vždy zahrnuje také odpovídající výklad bytostného určení člověka jako nositele a uskutečňovatele intellectus. Tak nabývá formule vyjadřující bytostné určení pravdy (veritas est adaequatio intellectus et rei) oné každému ihned zřejmé obecné platnosti. Pod nadvládou samozřejmosti – v jejích bytostných základech sotva povšimnuté – tohoto pojmu pravdy je za stejně samozřejmé považováno i to, že pravda má i svůj opak, že se naskýtá nepravda. Nepravdivost věty (nesprávnost) je nesoulad výpovědi s věcí. Nepravdivost věci (nepravost) znamená nesoulad jsoucna s jeho bytostným určením. Pokaždé lze nepravdivost pojmut jako nesladění. A to vypadá z bytostného určení pravdy. Proto tam, kde je nutno uchopit ryzí bytostné určení pravdy, může být nepravda jako takovýto opak pravdy postavena stranou.

Je však potom ještě vůbec zapotřebí nějakého zvláštního odhalování bytostného určení pravdy? Není ryzí bytostné určení pravdy dostatečně představeno už v obecně platném pojmu, nerušeném žádnou teorií a chráněném svou samozřejmostí? Jestliže nadto budeme ono zpětné svedení větné pravdy na pravdu věcnou považovat za to, čím se nejprve ukazuje být, totiž za výklad teologický, a jestliže uchráníme filosofické vymezení bytostného určení před jakýmkoli vměšováním teologie a pojem pravdy omezíme na pravdu věcnou,

alten, wenngleich nicht mit der ältesten Überlieferung des Denkens zusammen, nach der die Wahrheit die Übereinstimmung (*ὁμοίωσις*) einer Aussage (*λόγος*) mit einer Sache (*πρᾶγμα*) ist. Was bleibt an einer Aussage hier noch Fragwürdiges, gesetzt, daß wir wissen, was Übereinstimmung einer Aussage mit der Sache bedeutet? Wissen wir das?

2.

Die innere Möglichkeit der Obereinstimmung

183 Von Übereinstimmen sprechen wir in verschiedener Bedeutung. Wir sagen z. B. angesichts zweier auf dem Tisch vorhandener Fünfmarkstücke: sie stimmen miteinander überein. Beide kommen überein in dem Einen ihres Aussehens. Deshalb haben sie dieses gemeinsam und daher sind sie in dieser Hinsicht gleich. Ferner sprechen wir von Übereinstimmen, wenn wir z. B. über eines der vorhandenen Fünfmarkstücke aussagen: dieses Geldstück ist rund. Hier stimmt die Aussage überein mit dem Ding. Jetzt besteht die Beziehung nicht zwischen Ding und Ding, sondern zwischen einer Aussage und einem Ding. Worin sollen aber das Ding und die Aussage übereinkommen, wo doch die Bezogenen offensichtlich in ihrem Aussehen verschieden sind? Das Geldstück ist aus Metall. Die Aussage ist überhaupt nicht stofflich. Das Geldstück ist rund. Die Aussage hat überhaupt nicht die Art eines Räumlichen. Mit dem Geldstück kann man etwas kaufen. Die Aussage darüber ist niemals ein Zahlungsmittel. Aber trotz aller Ungleichheit beider

setkáme se tak zároveň se starým, byť nikoli nejstarším myšlenkovým podáním, podle něhož je pravda soulad (*homoiósis*) výpovědi (*logos*) s věcí (*pragma*). Co tu na výpovědi zůstává ještě sporné – za předpokladu, že víme, co soulad výpovědi s věcí znamená? Víme to?

2.

Vnitřní možnost souladu

Soulad má různé významy. Leží-li například na stole dvě pětimarky, říkáme: vzájemně souhlasí. V jednom se shodují, ve vzhledu. Je proto oběma společný, a tudíž jsou po této stránce stejné. Dále mluvíme o souladu, když například o jedné z těchto pětimarek řekneme: tato mince je kulatá. Zde souhlasí výpověď s věcí. Teď nejde o vztah mezi věcí a věcí, ale mezi výpovědí a věcí. V čem se však mají věc a výpověď shodovat, když je přece obojí očividně co do vzhledu různé? Mince je z kovu. Výpověď není vůbec z nějaké látky. Mince je kulatá. Výpověď nemá vůbec prostorovou povahu. Za minci můžeme něco koupit. Výpověď o minci není žádným platidlem. Ale navzdory vši jejich nestejnosti přece zmíněná výpověď jako pravdivá s mincí ladí. A toto sladění má být podle běžného pojetí pravdy shoda. Jak